

**PAŃSTWOWA RADA OCHRONY PRZYRODY
– KOMISJA DS. OCHRONY EKOSYSTEMÓW**

***THE STATE COUNCIL FOR NATURE CONSERVATION
– ECOSYSTEMS CONSERVATION COMMITTEE***

Ministerstwo Klimatu i Środowiska,
ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa, koe@prop.gov.pl

PROP-KOE-2026-06

25 maja 2026

Opinia
w sprawie pilnej potrzeby podjęcia działań przerywających odwadnianie
bagien i torfowisk w lasach

W związku z prośbą Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska o wyrażenie stanowiska w sprawie spowalniania odpływu powierzchniowego oraz poprawy stanu nawodnienia siedlisk przyrodniczych w obrębie zlewni leśnych (pismo DZP-WP.600.30.2026.KH z 8 maja 2026 r.), Komisja Ochrony Ekosystemów PROP, działając w imieniu i z upoważnienia PROP, przedstawia poniższe stanowisko.

Konieczność pilnego zahamowania odwodnienia mokradeł

Komisja już 24 sierpnia 2024 r. wydała obszerną opinię¹ PROP-KOE/2024-09 na temat ochrony bagien i torfowisk w lasach (dotyczącą także lasów bagiennych i lasów na torfowiskach). Podkreśliliśmy w niej między innymi szczególne znaczenie i potrzebę ochrony mokradeł w lasach (generalnie lepiej zachowanych i mających większy potencjał do odtworzenia dobrego stanu, niż w innych krajobrazach) i ich szczególną sytuację prawną (obowiązek zachowania w lasach naturalnych bagien i torfowisk, zapisany w art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy o lasach, a wymagający m.in. przerwania procesów degradacji mokradeł przez ich odwadnianie). Tezy i rekomendacje przedstawione w tej opinii pozostają aktualne.

17 czerwca 2025 r. Komisja przedstawiła też opinię PROP-KOE/2025-04 w sprawie problemów wdrażania Rozporządzenia UE 2024/1991 ws. odbudowy zasobów przyrodniczych. Ponownie podkreśliliśmy w niej, że jednym z najważniejszych elementów odbudowy przyrody musi być odtworzenie warunków wodnych mokradeł – w tym przywrócenie bagiennych warunków wodnych na torfowiskach. Dotyczy to także mokradeł śródleśnych oraz lasów i borów bagiennych. Do 2050 r. Polska powinna wdrożyć działania przywracające dobry stan – co oznacza także odpowiednie warunki wodne – na 90% łącznej powierzchni mokradłowych siedlisk przyrodniczych; zarówno w formach ochrony przyrody, jak i poza nimi.

¹ Ważniejsze opinie PROP i jej komisji są dostępne publicznie na stronie <https://prop.gov.pl/opinie>.

Wymaga to powszechnych i masowych działań przywracających uwodnienie torfowisk i innych mokradeł². Najczęstszą przyczyną degradacji mokradeł są wciąż funkcjonujące rowy odwadniające („melioracyjne”), powstałe w czasach, kiedy wiedza o wartości przyrodniczej torfowisk i innych mokradeł była znikoma, a priorytetem było gospodarcze wykorzystanie tzw. nieużytków. Obecnie rowy te nadal funkcjonują, a kontynuacja odwodnienia skutkuje degradacją odwadnianych mokradeł, w tym nieodwracalną degradacją torfów – dlatego najczęściej konieczne są działania zapobiegające utracie wody, polegające na blokowaniu rowów za pomocą prostych przegród, zastawek, odcinkowego zasypywania lub wypłykania, a optymalnie – całkowitego zasypania rowów. Także rowy suche przez większość roku mogą wymagać zablokowania, by uniknąć okresowego odpływu wody z torfowiska.

Działania takie muszą być realizowane nie tylko w obrębie samych płatów siedlisk przyrodniczych, ale i w szerszej skali. Aby odtworzyć dobry stan torfowiskowych siedlisk przyrodniczych, konieczne jest ponowne nawodnienie całych torfowisk, na których te siedliska występują. Dla osiągnięcia i utrzymania dobrego stanu wielu typów mokradeł konieczne są działania w większej skali przestrzennej, także poza samymi mokradłami – w celu trwałego utrzymania odpowiedniego poziomu wód w miejscach zasilanych bezpośrednio przez wodę podziemną (np. źródłiskach, torfowiskach alkalicznych), jak i w celu podparcia hydrologicznego poziomu wody w miejscach silniej związanych z wodami powierzchniowymi (niskie torfowiska fluwiogeniczne, inne ekosystemy zalewowe), płytkimi wodami gruntowymi i spływem powierzchniowym (torfowiska przejściowe) lub z opadami (torfowiska wysokie i przejściowe).

Działania te muszą być podjęte masowo i pilnie, mimo że nie dysponujemy pełnym i aktualnym rozpoznaniem rozmieszczenia, pełnymi ocenami stanu ekosystemów mokradłowych, ani nawet pełną i spójną dokumentacją rowów. Zwłoka w działaniu będzie powodować postępującą degradację i utratę mokradłowych siedlisk przyrodniczych, uniemożliwiając ich odbudowę. Konieczne jest wdrożenie działań na rzecz poprawy uwodnienia mokradeł według modelu zarządzania adaptatywnego – w którym pierwszym krokiem powinno być jak najszybsze przerwanie odwadniania degradującego mokradła, nawet bazujące tylko na podstawowym rozpoznaniu sytuacji. W kolejnych krokach szczegółowe rozpoznanie przyrodnicze i hydrologiczne powinno być uszczegóławiane, a działania ochronne doskonalone. W tym kontekście uważamy, że **działania hamujące odpływ wody – w szczególności z torfowisk – powinny być podejmowane na jak najszybszą, możliwie masową skalę.** Wdrożenie takich działań w lasach jest łatwiejsze niż na innych obszarach, ze względu na mniejszą skalę potencjalnych konfliktów i na coraz bardziej powszechną świadomość, że w większej skali przestrzennej takie działania poprawiają także stan ekosystemu leśnego.

Z uznaniem przyjmujemy ujęcie w projekcie Krajowego Planu Odbudowy Zasobów Przyrodniczych środka „Odbudowa warunków wodnych i zwiększanie naturalnej pojemności retencyjnej zlewni na obszarach leśnych”, zakładającego w skali kraju m.in. ponowne uwodnienie gleb organicznych stanowiących osuszone torfowiska (zarówno gleb pod lasami, jak i pod ekosystemami nieleśnymi wśród lasów). Trafnie przyjęto, że podstawowym

² Por. Jabłońska, E. (2025). Ekspertyza na potrzeby uzupełnienia stanu wiedzy o siedliskach przyrodniczych 7110, 7120, 7140, 7150, 7210, 7220, 7230, 91D0, określenia celów i wskazania propozycji środków odbudowy w krajowym planie odbudowy zasobów przyrodniczych w Polsce. Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy. <https://ios.edu.pl/projekt/wdrazanie-prawa-odbudowy-zasobow-przyrodniczych-w-polsce/>

mechanizmem odtwarzania bagiennego charakteru siedlisk będzie ograniczenie odpływu wody w celu podniesienia i utrzymania na wysokim poziomie zwierciadła wód gruntowych, co ma być realizowane m.in. przez: budowy przetamowań, zastawek i innych urządzeń wodnych ograniczających odpływ, akceptację zarastania i naturalnego zamulania rowów melioracyjnych, wykorzystanie tamowania rowów przez bobry. Także w tym kontekście **masowe i powszechne wdrażanie w lasach działań hamujących odpływ wody rowami jest potrzebne.**

Zwracamy uwagę, że odbudowa warunków wodnych wymaga akceptacji dla lokalnych podtopień i zabagnień, nawet jeśli powodują lokalne zamieranie drzewostanów lub konieczność wyłączenia z użytkowania pewnych elementów infrastruktury. Takie sytuacje są nieuchronne w przypadku skutecznej retencji wody w skali krajobrazu. Nie da się zrenaturyzować warunków wodnych w skali krajobrazu, nie naruszając skutków jego wcześniejszego osuszenia. Mimo to, renaturyzacja taka jest konieczna, a pośrednie korzyści gospodarcze z lepszych warunków wodnych niemal zawsze przeważają nad ewentualnymi szkodami. Jeżeli lokalne straty dotyczą gruntów prywatnych, muszą być uczciwie kompensowane właścicielom. Na gruntach Skarbu Państwa właściwe jest akceptowanie takich skutków.

Metody odbudowy warunków wodnych i ramy prawne tych działań

Duża skala niezbędnych działań wymaga, by ich wdrażanie było możliwie proste pod względem proceduralnym i możliwie tanie. **Podstawowy poziom rozpoznania problemu – stwierdzenie objawów przesuszenia ekosystemu mokradłowego i obecność rowów go odwadniających – powinno w większości przypadków być wystarczające do podjęcia decyzji o wdrożeniu działań blokujących odpływ wody rowami, jeżeli jest to możliwe bez wpływu na grunty osób trzecich. Ryzyko popełnienia błędu przez zablokowanie rowu jest zwykle mniejsze, niż konsekwencje kontynuacji jego odwadniającego funkcjonowania.** Zwłaszcza że efekty takich prac są zwykle łatwo odwracalne – przy porównywalnym nakładzie pracy i środków. Nieskomplikowane rozwiązania techniczne, takie jak punktowe zasypianie lub wypłylenie rowu, proste przegrody i zastawki, są w wielu przypadkach wystarczające, choć muszą być odpowiednio liczne. Przydatne mogą być niskokosztowe rozwiązania typu „analogów tam bobrowych”³.

Do polskiego prawa wprowadzono już wiele uproszczeń, ułatwiających hamowanie odpływu wody.

Prawo wodne zakazuje właścicielowi gruntu „zmieniania kierunku i natężenia odpływu znajdujących się na jego gruncie wód opadowych lub roztopowych lub kierunku odpływu wód ze źródeł”, gdyby działało się to ze szkodą dla gruntów sąsiednich. Interpretacja *a contrario* prowadzi więc do wniosku, że właściciel lub zarządca gruntu może kształtować odpływ wody na gruncie (bez wykonywania urządzeń wodnych), o ile nie wpływa to na grunty sąsiednie.

³ Niektóre rozwiązania przedstawiono bliżej np. w: Pawlaczyk, P., Áskelsdóttir, S., Jarašius, L., Sendžikaitė, J., Dapkuniene, K., Šadzevičius, R. (2025). Praktyczny podręcznik ponownego nawadniania osuszonych torfowisk. OTOP BirdLife Polska, Warszawa: 90 ss.

Przykłady „analogów tam bobrowych” przedstawia wydana w USA, ale inspirująca publikacja: Wheaton, J. M., Bennett, S. N., Bouwes, N., Maestas, J. D., Shahverdian, S. M. (red.) (2019). Low-tech process based restoration of riverscapes. Design Manual. Utah State University Restoration Consortium.

Jeżeli więc woda odpływa sztucznymi zagłębieniami terenu niespełniającymi definicji „rowów” (nieujętych w ewidencji urządzeń wodnych), to właściciel terenu może tamować je np. ziemią, bez potrzeby uzyskiwania na to szczególnych pozwoleń.

Gdy wodę odprowadzają rowy⁴ będące własnością właściciela terenu przez który przebiegają, ich tamowanie jest możliwe na podstawie bardzo uproszczonych procedur. Zarówno tymczasowe „zatrzymywanie wody w rowach” np. za pomocą rumoszu drzewnego, roślinności, worków z piaskiem (Prawo wodne⁵, dalej p.w., art. 395 pkt 11), jak i „przebudowa rowów w celu zatrzymywania wody”, w tym także np. wypłylenie rowów, zaopatrzenie ich w przegrody (p.w., art. 395 pkt 15 i 16) nie wymagają żadnej formy zgody wodnoprawnej, jeśli zasięg oddziaływania mieści się na gruntach zatrzymującego wodę lub na gruntach, których właściciele wyrazili pisemną zgodę. Dla „przebudowy rowów w celu zatrzymywania wody” obowiązkiem jest tylko powiadomienie Wód Polskich (p.w., art. 395a). Przegrody ani zastawki na rowach nie stanowią „urządzeń piętrzących” w sensie art. 16 pkt 2 p.w. (woda w rowach nie należy do „wód powierzchniowych”, zdefiniowanych w p.w., art. 20-23). Rowy ziemne i przegrody na rowach, wykonane bez wykorzystania wyrobów budowlanych, nie stanowią obiektów budowlanych, a więc nie podlegają przepisom Prawa budowlanego (art. 1 w świetle art. 3 pkt 1 ustawy Prawo budowlane⁶, dalej p.b.). Nawet gdy wykorzystuje się materiały budowlane, przebudowa urządzeń melioracji wodnej (w tym przebudowa rowów polegająca na zaopatrzeniu ich w przegrody lub zastawki ograniczające odpływ wody) nie wymaga pozwolenia na budowę ani zgłoszenia robót budowlanych (p.b., art. 29 ust. 4 pkt 1 lit. b w świetle art. 29 ust. 2 pkt 14). Pozwolenia na budowę ani zgłoszenia robót budowlanych nie wymaga także likwidacja („rozbiórka”) takich rowów (p.b., art. 31 ust. 1a pkt 1).

Zasadna i potrzebna byłaby jeszcze zmiana art. 395 pkt 15 i 16 Prawa wodnego, rozciągająca uproszczony tryb postępowania nie tylko na przebudowę, ale także na likwidację rowów, dokonywaną w celu zatrzymywania wody. Rekomendujemy Ministrowi Klimatu i Środowiska podjęcie starań o taką zmianę – tak bardzo potrzebną do skutecznej ochrony przyrody, a także do odbudowy zasobów przyrodniczych.

Nawet jednak w obecnym stanie prawnym, zaopatrzenie rowów w przegrody lub zastawki, ich wypłylenie lub zatrzymywanie wody w rowach za pomocą środków tymczasowych w większości przypadków nie wymaga skomplikowanych formalności – pod warunkiem, że podniesienie poziomu wody nie obejmie gruntów sprzeciwiających się temu sąsiadów. Rekomendujemy zarządcom terenów mokradłowych, by z tych możliwości maksymalnie szeroko korzystać.

Uproszczone procedury nie dotyczą jednak budowli piętrzących wykonywanych na wodach powierzchniowych, w tym na kanałach⁷, a tym bardziej na ciekach naturalnych. Do wykonania takich urządzeń wodnych potrzebne jest zwykle pozwolenie wodnoprawne

⁴ Rowy to „sztuczne koryta prowadzące wodę w sposób ciągły lub okresowy, o szerokości dna mniejszej niż 1,5 m przy ujściu” (Prawo wodne, art. 16 pkt 47); są one urządzeniami wodnymi i są ujmowane w ewidencji urządzeń wodnych

⁵ Ustawa Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r., Dz. U. z 2025 r. poz. 960 z późn. zm.

⁶ Ustawa Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994, Dz. U. z 2026 r. poz. 524 z późn. zm.

⁷ Kanałami są „sztuczne koryta prowadzące wody w sposób ciągły lub okresowy, o szerokości dna co najmniej 1,5 m przy ich ujściu lub ujęciu” (p.w., art. 16 pkt 65). Kanały – w przeciwieństwie do rowów – zaliczane są do wód powierzchniowych (p.w., art. 22 pkt 4).

(p.w., art. 389 pkt 6) oraz pozwolenie na budowę lub zgłoszenie budowy (zależnie od wysokości piętrzenia – p.b., art. 29 ust. 1 pkt 13), a niekiedy także decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach (§ 3 ust. 1 pkt 69 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko).

Problem praktyczny może stwarzać rozpoznanie, czy w terenie mamy do czynienia z zagłębieniem terenu, z rowem, czy też z kanałem lub ciekim naturalnym. Pomocą powinny być dane zawarte w systemie informacyjnym gospodarowania wodami, w którym powinny być ujęte m.in. wody powierzchniowe (cieki naturalne i kanały) oraz urządzenia wodne, w tym rowy (p.w., art. 329-333). Obowiązek prowadzenia tego systemu w formie teleinformatycznej spoczywa na Państwowym Gospodarstwie Wodnym Wody Polskie (p.w., art. 331 ust. 1) – na szczeblu Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej (p.w., art. 240 ust. 2 pkt 11). Wody Polskie, ale na szczeblu zarządu zlewni (p.w., art. 240 ust. 4 pkt 15) mają obowiązek prowadzenia w systemie teleinformatycznym i udostępniania ewidencji melioracji wodnych (p.w., art. 196), która powinna m.in. zawierać szczegółowe informacje o rowach. W praktyce, w skali Polski zauważalna jest wciąż niekompletna cyfryzacja danych ewidencji melioracji wodnych oraz zdarzają się niespójności między systemem informacyjnym gospodarowania wodami, ewidencjami melioracji wodnych i stanem faktycznym. **Rekomendujemy Ministrowi Klimatu i Środowiska, by wezwał Ministra Infrastruktury do wyegzekwowania od PGW Wody Polskie prowadzenia zbiorów danych zgodnie z przepisami, w sposób ujednolicony i zgodnie z faktycznym stanem na gruncie.**

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody⁸ (dalej u.o.p.), w formach ochrony przyrody hamowanie odpływu wody powinno być, co do zasady, ujęte w planach ochrony, zadaniach ochronnych, planach zadań ochronnych, albo ustaleniach dotyczących ochrony czynnej. Nawet jednak gdy nie ma takich zapisów, zmiana stosunków wodnych służąca ochronie przyrody nie jest objęta zakazami w żadnej z obszarowych lub obiektowych form ochrony przyrody, nie wymaga więc zezwolenia na odstępstwo od tych zakazów (zezwolenia mogą jednak wymagać czynności niezbędne do dokonania tej zmiany, jak np. wstęp do rezerwatu). Roboty ziemne mogące zmienić warunki wodne lub wodno-glebowe (a więc np. zasypanie rowu) na obszarze formy ochrony przyrody wymagają zgłoszenia Regionalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska w trybie art. 118 u.o.p. – brak sprzeciwu organu oznacza możliwość ich realizacji.

W obszarach Natura 2000, potrzeby odbudowy właściwego uwodnienia obszarów mokradłowych, skupiających siedliska przyrodnicze lub siedliska gatunków będących przedmiotami ochrony, powinny być ujęte w Planach Zadań Ochronnych (PZO) i powinny być podstawowym i priorytetowym działaniem ochronnym. **Rekomendujemy regionalnym dyrektorom ochrony środowiska, by w ocenach stanu ochrony, o których mowa w art. 31 u.o.p., zwracali szczególną uwagę na warunki wodne, a w ocenach aktualności PZO analizowali, czy plan faktycznie zawiera wszystko, co jest potrzebne do odbudowy właściwego uwodnienia.** Nawet jeśli w Planie Zadań Ochronnych (PZO) dla obszaru Natura 2000 nie wskazano tamowania odpływu wody rowami jako zadania ochronnego, jeżeli tylko z aktualnej oceny stanu ochrony obszaru, z rezultatów monitoringu lub z innych danych wynika, że takie działania są potrzebne dla ochrony obszaru, to mogą i powinny być wykonane, nawet

⁸ Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r., Dz. U. z 2026 r. poz. 13 z późn. zm.

bez czekania na zmianę PZO⁹. W praktyce, jeżeli w obszarze Natura 2000 istnieją rowy odwadniające obszary podmokłe, to najczęściej powinny być one zatamowane pilnie i w możliwie największej skali (biorąc pod uwagę zgodę właścicieli gruntów). Również fakt, że w PZO zapisano zatamowanie rowu w pojedynczej lokalizacji, nie może stanowić przeciwwskazania do wdrożenia przetamowań w innych miejscach obszaru chronionego.

Zwracamy też uwagę, że **przywracaniu uwodnienia mokradel skutecznie służą także piętrzenia bobrowe**. Ze względu na ich rolę środowiskową i znaczenie dla odbudowy zasobów przyrodniczych, rozlewiska bobrowe na gruntach Skarbu Państwa powinny co do zasady być akceptowane, nawet gdy powodują pewne utrudnienia i straty. Uważamy za niestosowne, by podmioty państwowe odpowiedzialne za zarządzanie ekosystemami występowały o zgodę na rozbiórkę tam bobrowych, a tym bardziej o zgody na zabijanie bobrów. Rekomendujemy regionalnym dyrektorom ochrony środowiska, by wydając ewentualne decyzje derogacyjne na podstawie art. 56 u.o.p. lub zarządzenia na podstawie art. 56a tej ustawy, brali pod uwagę także pozytywny wpływ tam bobrowych na stan uwodnienia mokradłowych siedlisk przyrodniczych (w tym na zachowanie uwodnienia i przepływu wody w okresach suszy) i na możliwości odbudowy zasobów przyrodniczych. Brak negatywnego wpływu na stan i możliwości odbudowy siedlisk przyrodniczych nie jest wprawdzie wskazany literalnie jako warunek zgody na odstąpienie od zakazów dla gatunków chronionych, np. na rozbiórkę tam bobrowych, jednak powinien być uwzględniany w ramach uznania administracyjnego organu, co jest uzasadnione przez art. 4 ustawy, nakładający obowiązek dbałości o przyrodę, zwłaszcza w kontekście celów Rozporządzenia UE 2024/1991 ws. odbudowy zasobów przyrodniczych.

z up. Przewodniczącego KOE PROP
dr hab., prof. UW Ewa Jabłońska
Wiceprzewodnicząca PROP
[podpisano elektronicznie]

Otrzymuje:

- Pani Anna Ronikier-Dolańska, Zastępca Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska
- Pan Mikołaj Dorochała, Podsekretarz Stanu, Główny Konserwator Przyrody

⁹ Przegrady na rowach (w przeciwieństwie do przegród lub zastawek na wodach powierzchniowych) nie stanowią „budowli piętrzących”, nie obejmuje ich § 3 ust. 1 pkt 69 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, Dz.U. z 2019 r. poz. 1839 z późn. zm.